

KESKUSTELUA

Kanavan vartijat — lukijan riistäjät

Esitellessään tämän lehden viime numerossa tutkimustani kirjastojen tarjonnasta lainaamisen virikkeenä, Irmeli Hovi toi esiin muutamia tulkintoja, joihin haluaisin puuttua. Ensinnäkin tein metodisen ratkaisun, jonka perusteella rajasin kirjoja lukemattomat pois tutkimuksen piiristä, koska tarjonnalla ei ole lainausta ajatellen merkitystä henkilölle, joka ei lue kirjoja. Väite oli ehkä liian kategorisesti esitetty. Ilmeisesti kirjatarjonnan sisällöllä ei ole vaikutusta, mikäli henkilö ei harrasta kirjallisuutta. Sen sijaan kirjastopisteen tavoitettavuudella saattaa olla merkitystä lainaajaksi hakeutumiselle. Kuitenkin analyysivaiheessa tehty tarkastus osoitti, että kirjaston tarjontamuuttujien korrelaatiot kirjoja lukemattomien lainaamiseen olivat nollaluokkaa. Tarjonnalla ei siis ollut yhteyttä heidän lainausaktiivisuuteensa. tämän tutkimusasetelman kehityksessä. Muullainen asetelma saattaisi tuoda lisävalaistusta ongelmaan, joskin saadut tulokset (Tiihonen: Kirjasto ja tiedonvälitys) viittaavat siihen, että kirjasto joitakin toimintojaan muuntelemalla tavoittaa jo kirjastossa asioivia. Analogisesti voidaan todeta, ettei absoluuttisesti ryhdy Alkon asiakkaaksi vaikka se sijaitsisivat mukavalla etäisyydellä ja vaikka hyllyt notkuisivat lajien runsautta.

Olen yhä sitä mieltä, että lukemisen motivaatioperusta, se, että aletaan lukea kirjallisuutta, riippuu olennaisesti muista seikoista kuin kirjaston

palveluista. On virityttävä lukemaan, jotta ryhdyttäisiin lainaamaan. Suomalaisessa yhteiskunnassa ihmistä totuttavat kirjojen lukemiseen vaikeammaksi instituutioita kuin kirjasto, ajatellaanpa vaikka kodin, koulun ja työelämän osuutta asiassa. Koska kirjasto ei kovin suuressa määrin pysty murtamaan muualla hankittuja tottumuksia, sitä käyttävät ne, jotka ovat sosiaalistuneet toimintoihin, kuten kirjojen lukemiseen, jotka toimivat kirjastonkäytön ponttimina. Kuten tiedämme, yleensä näitä toimintoja harrastavat suhteellisesti runsaammin ne, joiden asema sosiaalisessa rakenteessa on hyvä: hyvästä perhe-taustasta lähtöisin olevat, korkeasti koulutetut, näitä toimintoja suosivissa ammateissa toimivat. Siksi kirjasto *tosiasiallisesti* toimii mm. jo lukuvien hyväksi. Eri asia on, keiden hyväksi kunnallisen kirjaston *tulisi* pyrkiä toimimaan. Nykyisinhän pitämyykseen perustuva toimintalinja suosii kirjaston aktiivisia yleisöä. Jos todellisuus ei vastaa tavoitteita, niin mitä tulisi tehdä? Raportissa ei anneta sellaista kuvaa, että tulisi tyytyä nykytilanteeseen. Hovi siis pääättelee väärin, että tietty metodinen ratkaisu välttämättä implikoisi tietyn kirjastopolitiikan.

Tilanne ei kuitenkaan kunnallisten kirjastojen kannalta ole aivan näin lohduton. Osoittivathan tulokset, että kirjasto pystyy aktivoimaan tarjonnallaan lainaamaan mm. satunnaislukijoita sekä heikosti koulutettuja. Kirjaston tehtävä on tietenkin, kuten Hovi toteaa, edistää lukuharrastusta. Toimet voivat kohdistua moniin osaryhmiin, mm. heihin, jotka eivät lue lainkaan. Pitäisi sen lisäksi tärkeänä kohderyhmänä satunnaisia kirjanlukijoita, joita kirjasto pystyy saamiensa tulosten mukaan aktivoimaan lainaamiseen. Tällöin tietenkin kilpaillaan jossain määrin muiden kanavien kanssa, jos nyt satunnaisten lukijain osalta tämmöisestä voidaan edes puhua. Mielestäni Hovin vähättelemä lukijain riistämistä muulta kanavilta on kunnallisen kirjaston yksi tehtävä. Mitä muutakaan tarkoittaa se, että kirjaston pitäisi olla vaihtoehtona massamarkkinakirjallisuuden tarjonnalle. Satunnaisesti, alle kymmenen kirjaa vuodessa lukevien aktivoinnissa riittää kirjastolle puuhaa. Olihan heitä vuoden 1978 tietojen mukaan peräti 60 % kaikista kirjanlukijoista. Heitä oli aikuisväestössä miltei kaksi kertaa niin paljon kuin kirjoja lukemattomia. Tämän ei tarvitse sulkea muita ryhmiä toiminnan ulkopuolelle. Haluaisin vain pohdittavan, mikä on kirjastopolitiittisesti keskeisintä.

Olen Irmeli Hovin kanssa samaa mieltä siitä, ettei tutkimuksen tarve ole loppunut tällä alueella. Ehkä olisi syytä pohtia tarkemmin myös kirjastopolitiittisten toimien kohdentamista.

Pertti Vakkari